

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiae Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum in diuinis sit proceßio, simulque de erroribus Arij, Sabellij & aliorum
Hæreticorum. art. 1. disput. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

DE MYSTERIO SANCTISSIMÆ
ET ADORANDISSIMÆ
TRINITATIS,

Doctore LVDOVICO MOLINÆ, e Societate IESV, Autore.

QVÆSTIO XXVII.

De Processione diuinarum personarum.

IRADITA huc usque prima ex illis tribus precipuis partibus, in quas à principio totum hoc opus distribuimus, in qua de Deo, & de attributis, que illi, quatenus vnus est in essentia, conueniunt, differunt, aggreditur D. Thomas secundam, in qua de arcano sanctissima Trinitatis mysterio totum nature lumen, Angelici etiam intellectus, transcendente usque ad quest. 43. disputat. Porro in eo tradendo, eo ordine progreditur, ut primo agat in hac questione de processionibus diuinarum personarum, per quas tum relationes originis, quibus persone constituuntur, ac distinguuntur, tum etiam persone ipse innotescunt. Secundo questione sequenti de relationibus originis. Et tertio de personis ipsis, aliisque ad hoc mysterium plenius intelligendum necessariis, usque ad questionem 43. pertractet.

ARTICVLVS I.

Vtrum in diuinis sit processio, simulque de erroribus Arii, Sabellij, & aliorum hæreticorum.

DISPVATIO I.

IRCÀ quaestionem propositam animaduertendum est, nomen processio, ut D. Thomas & Durandus in 1. dist. 13. q. 1. notant, videri primum impositum ad significandum motum progressuum animalium, quo à seipsis mota procedunt ab vno loco in alium; deinde verò videri extensum ad significandam quacumque emanationem vnius ab alio, tamquam à causa sua, aut principio: quo secundo modo sumitur hoc loco.

Diuus Thomas quatuor in hoc articulo præstat. Primo innuit, intenditque hanc conclusionem: In diuinis est processio. Quam probat, quia Scriptura sacra de rebus diuinis loquens vtrum nominibus significantibus processionem: cum autem ei non possit subesse fallum, neque hac in parte improprie aut metaphoricè loquatur, sed, ut in diuinis sit processio. Conclusio est de fide, ut constat ex illo Ioan. 7. Ego ex Deo processi. Ioan. 15. Spiritus veritatis, qui à Patre procedit. Ecclesiast. 24. Sapientia genita de se ipsa ait: Ego ex ore (id est, intellectu) altissimi prædium, primogenita ante omnem creaturam. Mich. 5. de Messia dicitur: Egressus eius ab initio à diebus æternitatis. Et in Symbolo, quod in Missis canitur: Qui ex Patre Filioque procedit.

Secundo loco excludit errorem Arii, qui vixit

A tempore Syluestri, & Constantini circa annum 314. Hic processionem diuinam actionem quosdam ad extra esse dicebat, quibus effectus essentialiter, ac substantialiter à suis causis distincti producerentur. Etenim licet Filium Dei, propter ea, quæ in Scripturis de eo dicuntur, verbo tenus Deum, Patrique similem esse affirmaret, neque proinde concedere veller plures Deos, dicebat tamen, neque confubstantialem, neque coæternum Patri fuisse, sed esse creaturam quamdam spiritualem omnium nobilissimam, de nihilo ante omnia alia à Deo creatam, non tamen ex æternitate, & ob id præcessisse infinitum tempus cogitationis apprehensum, in quo nondum erat. Addebat, iuxta illud Ioan. 1. Et Verbum caro factum est, sumpsisse in vtero Virginis solam carnem, non verò animam rationalem, sed carni loco animæ vniuersam suam substantiam, idcircoque esse hominem per mysterium incarnationis, non tamen eiusdem speciei, & rationis nobiscum. De Spiritu sancto affirmabat, esse de nihilo creatum à Filio, illo inferiorem. Ita referunt Epiphanius libro secundo aduersus hæreses, hæresi 69. Augustinus de hæresibus ad Quod vult Deum, hæresi 49. & Socrates lib. 1. cap. 2. & 3.

C Origenes, qui circa annum 237. floruit, tamquam pater, & fons hæresis Arianorum fuit habitus, quatenus, teste Epiphanio in epistola ad Ioannem Hierosolymitanum, docuit Filium non posse videre Patrem, neque item Spiritum sanctum posse videre Filium. Imò Augustinus hæresi 43. affirmat Origenem docuisse, Filium Patri collatum esse mendacium, neque orandum vnà cum Patre, sed Filium & Spiritum sanctum esse creaturas. D. Thomas 4. contra gentes, cap. 6. suspicatur hæresim hanc ex verbis Platonis ortum habuisse: quia Plato consi-

Arii error circa diuinas processionem, personas, & Christi tam diuinitatem, quam humanitatem.

Origenis errores circa personas diuinas.

Processio quo patet sumatur.

Primo error.

Arij error à pluribus pontificibus ante Arium damnatus.

tuebat summum Deum Patrem creatorem omnium rerum, addebatque ab eo primo fuisse primam mentem, per quam cetera fierent: Origenes vero Platonice fuit. Credendum præterea est, multos ex sectatoribus Platonis & Origenis ante Arium in eodem fuisse errore, tamen non eas vires habuerit, quas in Ario assumpsit. Hic namque idem error est, quem ante tempora Arii adductis multis Scripturæ sacræ testimoniis damnarunt Xistus I. episto. 1. decretali ad omnes Christi fideles. Xistus II. epist. 1. ad Gratium Episcopum, Felix I. epist. 3. ad Benignum Episcopum, & Marcellinus epist. 1. ad Salomonem Episcopum. Eundem damnare videtur Higinus, & Soter, uterque epist. 1. Athanasius etiam in epistola ad Episcopos Africae, ita inquit: *Prisci Episcopi ab hinc annis prope 130. tum qui Roma, tum qui in nostra civitate pontificatum gessere, accusaverunt eos, qui Filium creaturam dicerent, aut qui negarent eum consubstantialem Patri.* Qua eadem epistola docet, vocabulum *divinorum*, quo Patres Nicenæ Synodi Patrem, & Filium consubstantiales esse expresserunt, non fuisse tunc inuentum, sed prius à Patribus usurpatum. Et sanè Higinus epistola citata ita ait: *Nos itaque in natura divinitatis (quia unum sunt Pater & Filius & Spiritus sanctus) neque Patrem aliquo tempore credimus processisse, ut maior sit Filio, neque Filium postea naturam esse, ut divinitate Patris minoretur.*

Origenes à Pamphil. excusatur.

Illud admonerem, Pamphilum martyrem in Apologia pro Origene, qua habetur ad finem primi tomi operum Origenis, multis adductis testimoniis ex operibus illius conari vendicare eum ab errore, quem Epiphanius, & Augustinus Epiphanius sequutus, illi tribuunt, nec sine specie maxima probabilitatis, cum testimonia citet in quibus contrarium docuit Origenes. Et tam Pamphilus, quam Rufinus contendunt, errores multos insertos fuisse operibus Origenis ab illius aduersariis. At certe licet ex testimoniis, quæ Pamphilus citat, constet Origenem asseruisse, Filium esse coeternum, & consubstantialem Patri, neque esse à Patre productum de nihilo, atque adeo creatum, sed esse de substantia Patris, nihilominus, si rectè testimonia expendantur, redolere videntur, Filium non ea ratione consubstantialem esse Patri, quasi eadem numero natura sit in utroque, sed potius quasi Filius sit tamquam vapor de substantia Patris exhalatus: quod error est in fide. Cæterum quid de Origene censendum sit dicemus quaest. 64. artic. 2.

Inter sectatores, præcipuosque hæresis Arianae defensores, connumerantur Eusebius Episcopus Nicomedie, Lucius, Acetius, Acetius, Eunomius. Hi duo Arianae hæresi addiderunt, Filium per omnia Patri esse dissimilem, ut Augustinus hæresi 54. refert: aduersus Eunomium scripsit Basilus tres libros: Macedonius ab Ario dissensit, quatenus Filium Patri consubstantialem affirmat: cum eo verò consensit, affirmans Spiritum sanctum esse creaturam, qua de causa Macedoniani semi-Ariani appellati sunt, ut testatur Augustinus hæresi 52. Contra Maximum Arianium scripsit Augustinus tres libros, & contra Felicianum Arianium librum unum, habentur verò 6. tomo operum Augustini.

Mahometi origo.

Mahometus (quem Ioannes Damascenus hæresi 106. Mahomedium appellat) de mercenario camelorum pastore, ac mercatore diues effectus, à Sergio Nestoriano pseudomonacho instructus ac adiutus circa annum 640. sectam mediam ex hac Ariana, & ex Iudaica, multarumque aliarum hæresum, ac fabularum collatione commixtam confecit. Quod

ad præsens institutum attinet, docuit unum esse Deum, qui neque genuit, neque genitus est. Christum dixit esse Dei Verbum, at puram creaturam, conceptumque fuisse per Spiritum sanctum de Maria, negavit à Iudeis crucifixum. Inter alia, hæc de Christo scribuntur in Alchorano. *Christus Iesus filius est Mariae, & Apostolus Dei, & Verbum Dei, quod in ea posuit per Spiritum sanctum.* Rursum inducit Deum dicentem. *Dedimus Iesum Christum filium Mariae, ut faceret prodigia, & miracula manifesta & perfecimus eum per Spiritum sanctum.* Addidit, *Christum fuisse annuntiatum, & per Spiritum sanctum sanctificatum, & non communi operatione nature, sed virtute Dei conceptum, & ex Maria virgine sanctissima, & supra omnes mulieres munda procreatum.* Quibus miræ laudes sanctissimæ Matris adiciuntur in Alchorano. Si placet, legito Sanderum lib. 7. de viliabili monarchia Ecclesiæ, hæresi 125. & Canisium lib. 3. de Deipara, cap. 20.

Quid de Christo Dominus & virgine matre scribitur.

Tertio loco excludit D. Thomas errorem Sabellij, errore Arii antiquiore. Sabellius sub Stephano summo Pontifice, & Æmiliano Imperatore circa annum 255. processiones diuinas secundum actionem Dei ad extra est etiam interpretatus: aliter tamen ac Arius. Constat enim namque, Filium esse verum Deum Patri consubstantialem, & Spiritum sanctum similiter: nihilominus in Deo esse unum tantum suppositum ac personam, quæ, ut ex tempore naturam assumpsit humanam, diceretur Dei Filius: in se verò, atque ut principium est rerum creaturarum, diceretur Pater: ut autem ex tempore sanctificat creaturas mente præditas, diceretur Spiritus sanctus. Quare concedebat id, quod inde necessarium sequebatur, nempe Christum simul esse Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, nec minus Patrem, & Spiritum sanctum fuisse passos, & sepultos, quam Filium. Qua de causa sectatores huius erroris Patripassiani nuncupati sunt. Ita Hilarius 4. de Trinitate, & Augustinus hæresi 70. Eundem errorem secutus est postea Priscillianus, ut Augustinus ibidem refert.

Sabellij error circa diuinas processiones ac personam.

Error hic antiquior fuit Sabellio, quia tamen eius tempore maiores vires accepit, multoque plures infecti, Sabellio tributus est. Etenim Victor summo Pontifice, & Commodio Imperatore, circa annum 186. ex sectatoribus Montani, qui tum Montanista, tum Cataphryges dicti sunt, aliqui, quos Cataphrygas secundum Æschinem vocabant, docere coeperunt, Christum simul esse Filium, & Patrem. Eisdem secuti sunt Praxeas, & Victorinus (ut Terullianus de præscriptionibus refert) *sanctissimam Trinitatem in unius persona angustias* (ut Hieronymus ad Marcellam scribit) *cogentes.* Hunc errorem complexus est postea Noërus, ut Epiphanius hæresi 57. refert. Noërus Sabellius est secutus, & eam hæresim corroborauit, ideoque eius sectæ autor habitus est.

Quarto loco statuit D. Thomas hanc secundam conclusionem: *Processio in diuinis conuenientius constituitur secundum emanationem ad intra, ut Catholica fides docet, quam secundum actionem ad extra, ut hæretici peruersè interpretantur.* Ante probationem præmittit, in rebus creatis omnè processionem unius ex alio esse per aliquam actionem: quemadmodum verò duplex est actio, una transiens, alia manens in ipso agente: ita duplex est processio, una transiens extra causam agentem, qualis est processio caloris ab igne in aquam: altera manens intra causam agentem, quo pacto, quando aliquid intelligimus, conceptus, seu verbum mentis, quo

Secunda conclusio.

quod percipimus, emanat ab intellectu per actum intelligendi, & manet intra ipsum. Atque hoc est, quod significant verba illa Divi Thomae: Quicumque intelligit, ex hoc ipso, quod intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellecte, ex vi intellectus proveniens, & ex eius notitia procedens. Quam quidem conceptionem vox significat, & dicitur verbum cordis significatum verbo oris. Hactenus D. Thomas, qui nomine conceptionis, conceptum, seu verbum mentis, ut satis ipse explicat, intelligit. Porro conceptum dicit provenire ex vi intellectiva, hoc est, ex intellectu, tamquam ex potentia & principio efficiente, & ex eius notitia, id est, actu cognoscendi, & intelligendi tamquam ex actione, cuius terminus productus est conceptus, seu verbum mentis.

His ita constitutis, probat conclusionem in hunc modum: Deus est supra res omnes creatas, easque intervallo infinito excedit: ergo quae in Deo esse dicuntur non sunt intelligenda ad modum eorum, quae in rebus infimis creatis, ut sunt corpora, inveniuntur, sed ad modum eorum, quae inveniuntur in rebus supremis, quales sunt intellectuales substantiae, a quibus similitudo accepta non representat, quantum par est, divina, ut sunt in seipsis: ergo processio, quam Scriptura sacra ponit in Deo, non est intelligenda secundum actionem transcurrentem, qualis cernitur in corporibus, sed secundum emanationem ad intra, eo modo, quo dum aliquid intelligitur, verbum rei intellecte emanat intra intellectum a dicente & producente illud, & hoc modo fides Catholica constituit processionem in divinis.

Quo loco adverte, merito D. Thomam intulisse, processionem in divinis intelligendam esse secundum emanationem ad intra in intellectu, & non intulisse, intelligendam esse secundum actionem ad intra: quoniam processio in divinis non est actio, sed emanatio. Atque in eo deficit processio verbi creati in intellectu creato, à representatione emanationis divinae: processio namque verbi creati per actum intelligendi est vera actio, per quam producitur verus effectus distinctus essentialiter à producente, quod necessarium est ad rationem actionis, atque effectus, & causae: at verò in divinis licet detur productio ad intra rei distinctae à producente, quod satis est ad rationem emanationis & productionis, quia tamen res illa non distinguitur essentialiter à producente, neque datur ibi actio, neque causa, neque effectus, sed solum productio & emanatio ad intra, quae latius patet, quam actio, omnis quippe actio productio est & emanatio, sed non è contrario.

DISPUTATIO II.

Ex veteri testamento adversus Iudaeos, & hereticos demonstratur, Christum verum Deum esse Patri consubstantialem.

Sequentibus disputationibus sunt explicanda latius, quae disputatione precedente praesè dicta sunt. Ac primò non solum adversus Arianos, sed etiam adversus Iudaeos, qui testamentum veteris recipiunt, eisdem testimoniis est hac disputatione demonstrandum, Christum esse verum Deum.

Secunda secundae, dum de libris canonicis esset sermo, ostendimus, Iob fuisse prophetis omnibus veteris testamenti antiquiorem: quare operapretium erit ab eius verbis initium sumere. Is ergo in medio gentium constitutus, ad Ecclesiamque legis naturae spectans, cum cap. 19. tot modis, ac tam vehementer se attritum à Deo conquereretur, ut affir-

Molina in D. Thom.

maret, habere se instar arboris eradicatae, sine spe in iis, quae ad hanc vitam pertinent, tamen excellentiorem multò sibi spem apud Deum post hanc vitam remanere ostendere volens, ferè bis mille annos ante Christi adventum miro verborum pondere in hunc modum de Messia Servatore mundi, deque mortuorum resurrectione vaticinatus est. Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Quis mihi det, ut exarentur in libro stylo ferreo, aut plumbeo lamina, vel caele sculptantur in silice? Scio enim, quod Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum: quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius: reposita est haec spes mea in sinu meo. Ita habet editio vulgata.

Paraphrastes Chaldaicus cuius maxima est auctoritas apud Iudaeos, ita transtulit: Quis tribuat hiis, ut scribantur sermones mei? Quis det, ut signentur in libro stylo ferreo, & plumbi lamina in aeternum in petra sculptantur? Ego scio, quia Redemptor meus vivit, & post hac redemptio eius consurget super me, & postquam inflata fuerit pellis mea, erit hoc, & de carne mea videbo iterum Deum, quem ego visurus sum mihi, & oculi mei videbunt, & non alius: coisumpti sunt renes mei in sinu meo.

Litera Hebraica de verbo ad verbum ita habet. Quis dabit nunc, & scriberentur sermones mei? Quis dabit in libro, & imprimerentur in stylo ferreo, & plumbeo in perpetuum in petra sculpterentur. Ego novi Redemptorem meum vivum, & in novissimo super pulverem staturum, & postquam pellem meam contriverint hanc, & de carne mea videbo Deum, quem ego visurus sum mihi, & oculi mei videbunt, & non alius, defecerunt renes mei in sinu meo. Haec omnia habes in Bibliis Regiis Antuerpiensibus iuncto 1. tomo apparatus.

Phrasis illa Hebraica מי יתן אפי וכתובן מלי id est, Quis dabit & scriberentur sermones mei? Similis est Hispana, quae dicimus: Qui en diese agora y escrivi essense mis palabras? Quae cum sibi optantis sit, ut scribantur sermones eius idiomaque Latinum in tali loquendi forma, neque consueverit uti adverbio, nunc quod tamen in Hispano, & Hebraeo sermone in ea, & similibus loquendi formulis exaggerantis est, vel desiderium, vel id de quo est sermo, neque item consueverit adhibere coniunctionem illam, & ut Hebraeus, Hispanusque sermo adhibere solent, merito vulgatus interpretes verba Iob idiomati Latino adaptas, transtulit. Quis mihi tribuat, ut scribantur sermones mei? Etenim si beatus Iob Latine fuisset locutus, eodem proforsim modo senta sui animi expressisset.

Verba illa quae sequuntur, מי יתן בכפר וידעו מי יתן be sephel veidbaghu, id est, Quis dabit in libro, & imprimerentur, transpositum habent verbum illud, in libro: idque metri causa, ut Caietanus in eum locum affirmat. Ut enim 2. loco citato dictum est, ferè totus ille liber metrum, non verò soluta oratione, in Hebraeo est scriptus. Quare ordo literarum est: Quis dabit, & imprimerentur in libro, id est, ut imprimerentur in libro: est enim eadem haec phrasis cum praecedente. Cum verò impressio sermonum in libro stylo ferreo iuxta morem temporum illorum fieret exarando, merito transtulit vulgatus interpretes: Quis mihi det, ut exarentur in libro.

Verba quae sequuntur, בעט ברזל ועפרה id est, in stylo ferreo, & plumbeo, coniungi possunt cum praecedentibus, & cum sequentibus. Praeterea, in Hebraeo verba illa, ferreo, & plumbeo, non sunt denominativa & adiectiva, deducta à ferro, & plumbo, sed substantiva significantia ferrum, & plumbum: poròstque

H h vtrum

Primes locus ad institutionem probandum ex cap. Iob. 19. desumitur.

Circulatio confirmatio.

Processio in divinis non est actio.

Iob prophetis antiquior.